

Zamyšlení nad odpovědností za školní úrazy: kdo zaplatí za školní úraz a kdo musí být pojištěn?

JUDr. Nataša Randlová Ph.D.
advokátka se
Mgr. Milan Flachs
advokátní koncipient

Problematika školních úrazů a jejich odškodňování visí nad školami a jejich zřizovateli jako pověstný Damoklův meč. Obsahuje v sobě totiž citlivou otázku zdraví a života žáků a studentů a pro školy představuje významné právní i finanční riziko. S ohledem na aktuální právní rámec je pro školy a jejich zřizovatele klíčové porozumět základům a principům odpovědnosti za úrazy žáků a studentů a pochopit některé související otázky. V tomto článku se proto společně seznámíme s právním rámcem odpovědnosti škol za úrazy žáků a studentů, podrobně se zaměříme na její fungování, předpoklady a na otázku liberace a v neposlední řadě se zamyslíme nad vhodností současné právní úpravy i ve vztahu k palčivé otázce pojištění škol.

Úvod – právní úprava odpovědnosti za újmu ve školství

Právní řád České republiky obsahuje mnoho právních předpisů upravujících aspekty z oblasti školství, přičemž stěžejním právním předpisem je zákon č. [561/2004 Sb.](#), o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ([školský zákon](#)). Další problematiku v oblasti školství upravují například:

- * zákon č. [563/2004 Sb.](#), o pedagogických pracovnících;
- * zákon č. [179/2006 Sb.](#), o uznávání výsledků dalšího vzdělávání;
- * zákon č. [306/1999 Sb.](#), o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením;
- * zákon č. [109/2002 Sb.](#), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Ke všem zmíněným právním předpisům – včetně [školského zákona](#) – existuje celá řada prováděcích předpisů.

V kterémkoli z těchto předpisů bychom však právní úpravu odpovědnosti za újmu¹⁾ (a tedy i za újmu vzniklou školními úrazy) hledali marně. Tato je totiž zařazena v zákoně č. [262/2006 Sb.](#), zákoníku práce, konkrétně v jeho přechodném ustanovení § 391. Z hlediska předmětu této právní úpravy je takové zařazení nekoncepční, byť tradiční – odpovídá totiž předchozí právní úpravě v ustanovení § 206 zákona č. [65/1965 Sb.](#), (starého) [zákoníku práce](#). Právní úprava v současném [zákoníku práce](#) však měla být pouze přechodná, vytvoření nové právní úpravy odpovědnosti škol a školských zařízení za újmu vzniklou žákům a studentům (a naopak odpovědnosti žáků a studentů za újmu způsobenou škole) – ať ve [školském zákoně](#), či v novém právním předpisu – tak nadále zůstává nesplněným úkolem zákonodárců.

Co naplat, právní úprava odpovědnosti za újmu je v současnosti součástí pracovního práva, a chceme-li se blíže seznámit s touto problematikou, musíme nahlédnout do [zákoníku práce](#). Ve vztahu k odpovědnosti škol²⁾ za újmu vzniklou školními úrazy pak musíme vycházet zejména z ustanovení § 269 a následujících, která upravují odpovědnost zaměstnavatele za újmu vzniklou zaměstnancům pracovními úrazy a nemocemi z povolání.

Systém odpovědnosti za újmu vzniklou pracovním úrazem nebo nemocí z povolání v [zákoníku práce](#)

Zaměstnavatel je povinen nahradit zaměstnanci škodu nebo nemajetkovou újmu, která zaměstnanci vznikne v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (dále budeme pro přehlednost mluvit pouze o pracovních úrazech). Tato odpovědnost za újmu je tzv. objektivní,³⁾ tedy za výsledek, protože zaměstnavateli vzniká bez ohledu na to, zda z jeho strany došlo k porušení právních povinností a bez ohledu na zavinění.

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele za újmu vzniklou pracovním úrazem jsou následující:

- * existence **pracovního úrazu**;
- * vznik **újmy**;
- * **příčinná souvislost** mezi pracovním úrazem a vzniklou újmou.

Prvním předpokladem vzniku odpovědnosti zaměstnavatele za újmu vzniklou pracovním úrazem je samozřejmě vznik pracovního úrazu. Tím je míněno **poškození zdraví** nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim **nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním**, případně pro plnění pracovních úkolů.

Druhým předpokladem vzniku odpovědnosti zaměstnavatele za újmu vzniklou pracovním úrazem je **vznik újmy** (tj. majetkové škody nebo nemajetkové újmy). [Zákoník práce](#) rozlišuje následující dílčí újmy, resp. odpovídající nároky zaměstnance:

- * náhrada za **ztrátu na výděleku**;
- * náhrada za **bolest**;
- * náhrada za **ztížení společenského uplatnění**;
- * náhrada **účelně vynaložených nákladů spojených s léčením** (do nichž spadá i náhrada **nákladů na péči o poškozeného**);
- * náhrada **věcné škody**;
- * jednorázová náhrada **nemajetkové újmy při zvlášť závažném ublížení na zdraví zaměstnance**.

V případě **úmrtí zaměstnance** pak [zákoník práce](#) rozlišuje tyto dílčí nároky:

- * náhrada **účelně vynaložených nákladů spojených s léčením**;
- * náhrada **přiměřených nákladů spojených s pohřbem**;
- * náhrada nákladů na **výživu pozůstalých**;
- * jednorázová náhrada **nemajetkové újmy pozůstalých**;
- * náhrada **věcné škody**.

Třetím nutným předpokladem vzniku odpovědnosti zaměstnavatele za újmu vzniklou pracovním úrazem je **existence příčinné souvislosti** mezi pracovním úrazem a újmou. Příčinná souvislost je v obecné rovině dána tehdy, pokud by bez pracovního úrazu újma zaměstnanci nevznikla tak, jak vznikla.

Objektivní odpovědnosti za újmu se však zaměstnavatel může za určitých předpokladů **zprostit** (tzv. liberovat), a to buď zcela, nebo částečně. **Zcela** se zaměstnavatel zprostit, pokud prokáže, že újma vznikla **vylučně**:

* tím, že zaměstnanec zaviněně **porušil právní či ostatní předpisy nebo pokyny k zajištění BOZP**, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány, nebo

* v důsledku **opilsti** zaměstnance nebo zneužití jiných návykových látek a zaměstnavatel nemohl újmu zabránit.

Zčásti se pak zaměstnavatel může objektivní odpovědnosti za újmu zprostit, prokáže-li, že újma vznikla:

* v důsledku skutečností uvedených výše, které však byly pouze **jednou z více příčin** vzniku újmy;

* proto, že – ačkoli neporušil předpisy či pokyny k zajištění BOZP – si zaměstnanec počínal **lehkomyšlně** (přičemž za lehkomyšlné jednání není možné považovat běžnou neopatrnost).

Závěry o odpovědnosti zaměstnavatelů za újmu vzniklou zaměstnanci při pracovním úrazu se pak v zásadě plně vztahují na odpovědnost škol za újmu vzniklou žákovi při školním úrazu.

Oproti výše uvedenému se snad ještě hodí uvést, co to vůbec „školní úraz“ je. Právní předpisy z oblasti školství na tuto otázku totiž nemají odpověď. Můžeme však postupovat analogicky dle definice pracovního úrazu a jako pomůcka může sloužit i metodický pokyn MŠMT, který stanoví, že: „Úrazem žáků je úraz, který se stal žákům při vzdělávání nebo s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Jedná se tedy zejména o úrazy žáků na vycházkách, výletech, zájezdech, putování, exkurzích, při koupání, při výuce plavání a lyžařském výcviku, sportovních a turistických kurzech, zahraničních výletech, při účasti na soutěžích a přehlídkách.“⁴⁾ Tento pokyn sice není obecně závazným právním předpisem – je závazný pouze pro školy a školská zařízení přímo zřízená MŠMT – ale ostatním školám může sloužit podnětně. Berličkou může být i judikurní závěr, že: „o [školní] úraz ... jde tehdy, jestliže příčinou poškození zdraví žáka byl skutkový děj, který má charakter úrazového děje, tedy když k poškození zdraví došlo následkem působení zevních vlivů (fyzické či psychické přetížení – trauma), které byly svou povahou krátkodobé, náhlé a násilné, a jestliže k tomuto poškození zdraví žáka došlo při vyučování nebo v přímé souvislosti s ním,“⁵⁾ což je vymezení víceméně odpovídající zákonné definici pracovního úrazu. Podrobná analýza definice školního úrazu však přesahuje rámec tohoto textu.

Nakonec zbývá snad jen zmínit, že naplnění předpokladů pro liberaci bude v případě školních úrazů ještě obtížnější než u úrazů pracovních, a to z důvodu nutného pedagogického dohledu nad žáky a zejména kvůli jejich nedokonalé rozumové a volní vyspělosti, která klade překážku pro snadné konstatování zavinění na jejich straně.

Pojištění zaměstnavatelů, pojištění škol – největší problém?

Z popisu výše je zřejmé, že odpovědnost zaměstnavatelů za újmu způsobenou pracovním úrazem nebo nemocí z povolání je velice přísná. Kombinace její objektivní povahy a poměrně vysokých částek, kterých může zejména náhrada bolesti a ztížení společenského uplatnění u těžších úrazů dosahovat (někdy se jedná o statisícové až miliónové částky), by pak pro zaměstnavatele mohla být až likvidační.

Přesně z tohoto důvodu existuje **zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatelů za újmu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání**. Tento pojistný vztah vzniká každému zaměstnavateli, který zaměstnává alespoň jednoho zaměstnance, a to „automaticky“ ze zákona, bez nutnosti uzavírat pojistnou smlouvu (jako je tomu u smluvního pojištění). Z

tohoto pojištění vzniká zaměstnavatelům právo, aby za ně pojišťovna (buď Generali Česká pojišťovna, a. s., nebo Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group dle data vzniku daného zaměstnavatele – tedy i zde je proces automatický) nahradila zaměstnanci újmu, která mu vznikla při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.

Na tomto místě už asi každého čtenáře napadne otázka: „Pokud jsou školy odpovědné za školní úrazy stejným způsobem jako zaměstnavatelé za pracovní úrazy, neměly by být také pojišťovány ze zákona?“ Dle názoru autorů by taková právní úprava byla vhodná, a to i s ohledem na citlivou povahu zdraví a života dětí a mladistvých. Bohužel žádné takové **zákonné pojištění odpovědnosti škol za újmu žáků při školních úrazech zatím neexistuje**.

Je proto na každé škole, resp. na jejím zřizovateli (nejčastěji obci), aby si sjednala podobné pojištění. Ze soukromého průzkumu autorů článku přitom vyplývá, že většina škol, které byly součástí osloveného vzorku, pojištění odpovědnosti za újmu vzniklou žákům, tj. včetně újm vzniklé školními úrazy, sjednané má (byť nikoli všechny!), a to ať vlastním přičiněním, nebo ze strany zřizovatele. O jakém problému je tedy řeč?

Ze zkušenosti autorů s případy školních úrazů a z jejich soukromého průzkumu mezi školami a jejich zřizovateli prováděného pomocí žádostí o zpřístupnění informací ve smyslu zákona č. [106/1999 Sb.](#), o svobodném přístupu k informacím, plyne, že patrně největším kamenem úrazu je **rozsah sjednaného pojištění**. Pojistníci buď:

* podcení, k jakým újmám může (zejména při školních úrazech) docházet, a **pojistí se na příliš nízkou částku** (zhruba 45 % z oslovených škol bylo pojištěno na částku 10 milionů nebo méně, případně nebylo pojištěno vůbec), nebo

* sice sjednají odpovídající rozsah pojištění, avšak **setrvávají už celá desetiletí na neměnné částce**, což pak samozřejmě neodpovídá ani vývoji v cenové hladině (od které se může odvíjet například cena zdravotní péče nebo výše nákladů na léčení), ani růstu průměrných mezd (na jejichž výši je navázána značná část náhrad – například bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění nebo jednorázová náhrada nemajetkové újmy při zvlášť závažném ublížení na zdraví nebo usmrcení).

Současně je potřeba myslet na to, že velkou část pojistného plnění mohou „spolknout“ **náklady na zdravotní péči vynaložené z veřejného zdravotního pojištění**, které pak u závažnějších úrazů a komplikovanější léčby mohou dosahovat vysokých částek.⁶⁾ Škola tak vyčerpá podstatnou část pojistky ještě dříve, než vůbec začne poškozenému a jeho rodině nahrazovat způsobenou újmu.

Stran nároků poškozených je pak těžké mluvit o konkrétních částkách, neboť **zde se mohou náhrady v závislosti na konkrétních okolnostech pohybovat od jen několika tisíc korun po desítky – a v delším časovém horizontu až stovky – milionů korun.**⁷⁾

Samozřejmě pak platí, že **cokoli nepokryje pojistka, musí hradit sama škola**, příp. její zřizovatel, **tzv. „z vlastní kapsy“**. To pak může být v některých případech pro školy likvidační (již došlo k případům, kdy kombinace zanedbaného dohledu, těžkého úrazu žáka a nízkého pojištění školy vedly k jejímu zániku). Z pohledu zákonných zástupců žáků a studentů taková situace pak může vést až k tomu, že jsou ponecháni bez finančních prostředků, které nutně potřebují pro péči o poškozeného.

Školám lze tedy jen vřele doporučit, ať se pojišťují. Není přitom možné jednoznačně odpovědět na otázku, na jakou částku se mají pojistit (kromě lakonického „na dostatečnou“). Záleží na velikosti školy, na konkrétních pojistných podmínkách (některé pojistné smlouvy například kromě rozsahu pojištění na jednu škodní událost obsahují i maximální limit pojistného plnění za jedno pojistné plnění) a tak podobně.

Pro kontext a srovnání lze uvést pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (tzv. povinné ručení): **pro provozovatele dopravního prostředku je povinné a jeho minimální rozsah je 50 milionů korun**. Od této částky by se školy a jejich zřizovatelé mohli při svých úvahách tzv. odpíchnout. Nejedná se přitom o nikterak přemrštěnou částku – pomineme-li případnou škodu na dopravním prostředku, při dopravní nehodě se poškozeným hradí velmi podobné nároky a částky. Největšími jednorázovými nároky jsou zpravidla náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění a regres zdravotní pojišťovny, případně též náhrada újmy příbuzných (které dohromady mohou dosáhnout jednotek až nižších desítek milionů korun).⁸⁾ Je však současně třeba pamatovat na to, že některé nároky – zejména náhrada nákladů na léčení včetně nákladů na péči o poškozeného – mají opakující se povahu a zvláště pak v případech těžších úrazů mohou vznikat až do konce života poškozeného. V případě vzniku nároku na náhradu za ztrátu na výdělků pak tento může být vyplácen až do důchodového věku poškozeného.

Přihlédneme-li proto kromě potenciálně astronomických částek v rámci odškodnění popsaných výše i k četnosti školních úrazů (konkrétní statistiky lze nalézt například ve výročních zprávách České školní inspekce), musíme nutně dojít k závěru, že **problematiku pojištění škol není radno podceňovat**.

Na posledním místě lze školám doporučit, aby bez ohledu na své rozhodnutí ohledně rozsahu pojištění svou současnou situaci **transparentně komunikovaly se zákonnými zástupci svých žáků a studentů**. V případě, že škola z jakéhokoli důvodu zvolí spíše nižší hranici pojištění, může alespoň zákonné zástupce o své situaci informovat a doporučit jim **sjednání vlastního pojištění**, aby se v případě nejhoršího scénáře neocitli bez nejnútnejších prostředků.

Závěr a zamyšlení

Právní úprava odpovědnosti škol za újmu vzniklou žákům, mimo jiné při školních úrazech, není upravena v právních předpisech z oblasti školství, ale je nekoncepčně zařazena v [zákoníku práce](#), tj. v **pracovníprávním předpisu**.

V důsledku současného nastavení odpovědnosti za újmu při školních úrazech se proto na školní úrazy aplikuje stejně přísná odpovědnost jako v případě pracovních úrazů, a to včetně předpokladů pro vznik povinnosti k náhradě újmy (pro kterou se nevyžaduje porušení právní povinnosti ani zavinění ze strany školy), typů a výše dílčích nároků a otázky liberace. Nicméně i školní úrazy se budou lišit svými specifiky, zvláště s přihlédnutím k aspektu dohledu nad nezletilými a

jejich nižší rozumové a volní vyspělosti.

Snad nejmarkantnějším rozdílem mezi pracovními úrazy a školními úrazy je jejich **pojištění**. V případě zaměstnavatelů vzniká pojištění odpovědnosti za újmu vzniklou při pracovních úrazech a nemocech z povolání ze zákona, protože není potřeba aktivita zaměstnavatele, a zpravidla tak nemůže dojít k situacím, kdy by újma způsobená pracovním úrazem nebyla pojištěna. Oproti tomu v případě škol žádné zákonné pojištění neexistuje, a vyžaduje se tedy aktivní přístup z jejich strany, resp. ze strany jejich zřizovatelů, aby bylo takové pojištění sjednáno. Pojistník má tak v diskreci nejen samotnou (ne)existenci pojistného vztahu, ale také rozsah pojištění a další pojistné podmínky.

Ze zkušeností a soukromého průzkumu autorů článku mezi školami a jejich zřizovateli přitom vyplývá, že ač je většina škol pojištěna – byť existují nepochopitelné výjimky, které se nepojistily vůbec –, velká část škol má sjednaný poměrně nízký rozsah pojištění.⁹⁾ Tím se vystavuje riziku, že při těžším školním úrazu dojde k jeho vyčerpání a zbylá část nároků vůči škole již pojištěním nebude kryta. Zbylou část nároků, která vůbec nemusí být zanedbatelná, pak povinný subjekt bude muset hradit ze svého, což již v minulosti vedlo až k zániku odpovědné školy.

Autoři článku si proto namísto zamyšlení, zda je současná právní úprava vhodná, pokládají klíčovou otázku, **jaký rozsah pojištění je pro školní úrazy dostatečný**. Vycházejí přitom ze zkušeností ze své praxe a ze srovnání s dopravními nehodami, kterým se mohou školní úrazy v otázce odškodňování v mnohém podobat.

Na základě této úvahy školám do doby, kdy bude případně zavedeno též zákonné pojištění odpovědnosti škol za školní úrazy, autoři doporučují volit spíše **opatrnější přístup a vyšší rozsahy pojištění odpovědnosti za újmu a také transparentní dialog se zákonnými zástupci jejich žáků a studentů**. Pojištění odpovědnosti za školní úrazy by nemělo být považováno za zbytečný náklad, ale za nezbytný nástroj ochrany nejen škol, ale i samotných žáků a jejich rodin a zcela určitě také za nástroj ke snížení rizika vzniku nekonečných soudních sporů o náhradu újmy.

1) Pojem „**odpovědnost za újmu**“ zcela neodpovídá modernímu právnímu názvosloví. Zákon č. [89/2012 Sb.](#), občanský zákoník (nový), se totiž odklonil od dosavadní terminologie, neboť odpovědností nerozumí (sekundární) následek porušení primární povinnosti, ale primární právní povinnost, protože pracuje se slovním spojením „povinnost k náhradě újmy“ – ostatní soukromoprávní předpisy tuto změnu ve větší či menší míře respektují. Protože tato terminologie zcela nevyprazdňuje původní termín „odpovědnost“ a protože i současná judikatura a právní doktrína stále pojmu „odpovědnost“ užívají, pracuje tento text – též pro snazší srozumitelnost – právě s pojmem „odpovědnost“, případně „odpovědnost za újmu“. Újmou se přitom rozumí jak **majetková škoda**, tak **nemajetková újma** (ve smyslu § 2894 občanského zákoníku).

2) Pro přehlednost textu zmiňujeme pouze školy, byť se zmíněné závěry vztahují na právnické osoby provozující jak činnost škol, tak školských zařízení.

3) Odpovědnost za újmu lze dělit – mimo jiné – na **subjektivní** a **objektivní**. Subjektivní odpovědnost platí v právním řádu obecně a vyžaduje jako jeden ze svých předpokladů **zaviněné protiprávní jednání**. Naopak objektivní odpovědnost je odpovědností za výsledek, nevyžaduje ani zavinění, někdy ani nevyžaduje protiprávní jednání.

4) Srov. článek 21 Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 37 014/2005-25.

5) Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2019, sp. zn. [21 Cdo 5492/2017](#).

6) Ze zkušeností autorů může například záchrana člověka těžce zraněného při dopravní nehodě dosahovat částky i přes 3 miliony korun. V médiích se objevují i případy vyšších částek, v roce 2016 měla představovat rekordní náklady na léčení poškozeného, který v důsledku zasažení elektrického proudu přišel o ruce, částka 4,5 milionu korun (srov. VLKOVÁ, J. Pojišťovny vymáhají peníze od viníků nehod i rváčů, někdy až miliony. [online, cit. 2025-01-10] [iDnes.cz](#). Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/zdravotni-pojistovny-urazy-vinici-penize-vymahaji.A170508_204702_ekonomika_mpl).

7) Například Žákoví, který se už v roce 2003 na školním výletě málem utopil a utrpěl vážné poškození mozku, bylo přiznáno bolestné ve výši **324 000 Kč** a náhrada ztížení společenského uplatnění ve výši **2 619 000 Kč**, resp. **15 714 000 Kč** (základní částka náhrady ZSU byla s ohledem na okolnosti zvýšena na šestinásobek). Totožné bodové hodnocení by při hodnotě 1 bodu pro rok 2025 (tj. 451,07 Kč) představovalo bolestné ve výši **1 217 889 Kč** a základní částku náhrady za ztížení společenského uplatnění ve výši **9 844 602,75 Kč** (tj. bez případného dalšího mimořádného zvýšení ze strany soudu).

8) Nad rámec článku pak jde otázka vyčíslení náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění. Tyto nároky se v pracovněprávním prostředí (a tedy i u školních úrazů) vyčísľují na základě **nařízení vlády č. 276/2015 Sb.**, avšak aktuální judikatura obsahuje i v případě pracovních úrazů průlom do náhrady újmy podle občanského zákoníku ve spojení s tzv. *Metodikou Nejvyššího soudu k náhradě za bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku*. V takových případech bývají částky představující bolestné a náhradu ztížení společenského uplatnění zpravidla ještě vyšší než v případě odškodnění podle pracovněprávních předpisů, přičemž stejný postup připadá (za splnění předpokladů) v úvahu i u školních úrazů.

9) Problém podpojištění škol se v nedávné době objevil i v médiích (srov. např. NOVÁČKOVÁ, Ž. a E. HOVORKOVÁ. Na výletě žačku srazilo auto a ochrnula. Škole pojistka nestačí, není ani povinná. [online, cit. 2025-01-10] [iDnes.cz](#). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/uraz-skola-pojisteni-prestavka-nehoda-skolni-akce.A240524_184740_domaci_vals).